

Nr 1198

Av herr **Wedén m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition nr 103, med förslag till lag med särskilda bestämmelser om ändring i kommunindelningen.*

(Lika lydande med motion nr 1039 i Första kammaren)

I proposition nr 103 föreslås en särskild lag om ett förfarande som skall leda till att den pågående kommunindelningen i huvudsak skall bli genomförd senast vid årsskiftet 1973/1974. Efter samråd med kommunerna och prövning av förutsättningarna för kommunsammanläggning och annan indelningsändring enligt planerna skall länsstyrelserna föreslå lämplig tidpunkt för ikraftträdandet av varje särskild indelningsändring. De två alternativa tidpunkterna är då den 1 januari 1971 och den 1 januari 1974.

Den pågående kommunindelningen bygger väsentligen på de principer som statsmakterna vid 1962 års översyn av kommunindelningen lade fast. Departementschefen erinrar om att den grundläggande principen var att den kommunala verksamheten borde samordnas inom områden som utgör från näringsgeografisk synpunkt sammanhållna regioner. Kommunindelningsfrågan sattes genom 1962 års riksdagsbeslut in i ett lokaliseringspolitiskt, planeringspolitiskt och samhällsekonomiskt perspektiv. Denna grundsyn, liksom målsättningen för 1962 års reform, anser vi i princip böra vara riktningsgivande även för det fortsatta reformarbetet. I det avseendet delar vi departementschefens uppfattning. Vi anser alltså att de beslutade planerna för kommunindelningen, med de mindre korrigeringar som förändrade förhållanden kan medföra, alltså bör ligga fast.

Riksdagen betonade vid 1962 års beslut mycket starkt att kommunindelningen skulle ske på frivillighetens väg. Konstitutionsutskottet anförde i sitt sedan av riksdagen godkända utlåtande (1962: 1) bl. a. följande:

Det är utskottet angeläget att med eftertryck betona, att den indelningsreform, som kan väntas efter hand växa fram på grundval av indelningsplanerna, avses få helt frivillig karaktär. Kommunerna själva bör ha ett avgörande inflytande på frågan om eller när sammanläggning skall komma till stånd. Även om utvecklingen i fråga om sammanslagning av kommuner eller samverkan inom kommunblocken skulle ske något långsammare än beräknat, bör detta ej få motivera tvångsåtgärder från statsmakternas sida.

Det framgick vidare av riksdagsbeslutet att de planer som upprättats för en ny kommunindelning skall »ge kommunerna och andra myndigheter vägledning beträffande den ur skilda synpunkter mest ändamålsenliga in-

riktningen av de interkommunala samarbets- och sammanläggningssträvandena».

I den nu föreliggande propositionen gör departementschefen emellertid ett tvärt avsteg från den frivilliglinje om vilken riksdagen beslutade för sju år sedan. Enligt propositionen ges nämligen Kungl. Maj:t befogenhet att förordna om indelningsändring utan hinder av kommuns bestridande. Departementschefen gör gällande att de uttalanden om frivillighet för kommunerna när det gäller sammanläggningar som riksdagen gjorde 1962 går så långt, att de skulle kunna anses begränsa även de möjligheter som finns i lagen om ändring i kommunal och ecklesiastisk indelning (KIL) om att även mot kommuns bestridande ändring kan genomföras, när betydande allmänt behov påkallar det. För vår del har vi aldrig avsett att den tidigare gällande lagen i detta avseende skulle begränsas.

Bakom 1962 års beslut om frivilliglinjen låg en övertygelse om att goda förutsättningar för ett friktionsfritt samarbete inom en sammanslagen kommun regelmässigt bäst skapas om den nya kommunbildningen skett utan att tvångsåtgärder tillgripits. Många remissinstanser har i sina yttranden över den departementspromemoria som ligger bakom det nu framlagda förslaget med skärpa upprepat angelägenheten av att samförstånd råder mellan de kommuner som skall sammanslås. Ungefär hälften av de kommuner som yttrat sig över departementspromemorian har avstyrkt densamma. Inte sällan har därvid risken för samarbetsmiljön inom en tvångsvis sammanslagen kommun varit ett av de skäl som de avstyrkande remissinstanserna anfört. Vi fäster fortfarande stor vikt vid att kommunsammanslagningarna bör ske på sådant sätt, att ett för det framtida samarbetet inom kommunen försvärande missnöje kan undvikas.

Utöver de skäl som anfördes 1962 mot ett allmänt tvångsförfarande har vissa ytterligare därefter tillkommit. Vi syftar därvid bl. a. på länsdemokratiutredningens förslag 1968 om en förstärkt och vidgad länsdemokrati. Detta utredningsförslag bör prövas ingående, innan vidgad tvångslagstiftning överväges i fråga om kommunindelningsreformens genomförande. 1968 års riksdag begärde vidare att en arbetsgrupp, bestående av företrädare för de stora politiska partierna och för de kommunala förbunden, skulle tillsättas med uppgift att kartlägga arbetsuppgifterna och dra upp riktlinjerna för en samlad översyn av den kommunala demokratin. Redan vid 1962 års beslut förutsattes att en grundlig översyn skulle ske av det kommunala folkstyret. Det hade givetvis varit av stort värde för riksdagen, när ställning nu skall tas till föreliggande proposition, om materialet från en sådan översyn funnits tillgängligt. Metoderna för genomförandet av kommunindelningsreformen kan inte ses isolerade från den för medborgarinflytandet grundläggande frågan om den kommunala självstyrelsen och demokratin.

Enligt vår mening har de skäl, som riksdagen vid sitt beslut 1962 om en frivilliglinje ansåg bärande, inte förlorat sin tyngd. Vissa nya skäl, som talar

mot ett frångående av detta beslut, har — som ovan visats — dessutom tillkommit. Ett sådant steg kan ej heller motiveras med erfarenheterna efter 1962 års beslut. Enligt gällande planer skall antalet kommuner, när reformen genomförts, komma att uppgå till 280. 1963 var antalet kommuner 1 006. Genom indelningsändringar har antalet nu minskat till 848. Vid ingången av år 1969 hade 75 kommuner, som överensstämmer med fasta indelningsplaner, färdigbildats. I mer än hälften av de kvarstående kommunblocken pågår utredningar om indelningsändringar, som avses bli genomförda 1971. Uttalanden från Kommunförbundet tyder på att denna organisation främjar ett rationellt genomförande av reformen på frivillighetens väg. Vi finner av dessa skäl inte anledning att frångå beslutet om frivilliglinjen och yrkar därför i det avseendet avslag på propositionen.

Bl. a. reservanterna i Kommunförbundets styrelse har i sitt yttrande över departementspromemorian föreslagit en undersökning för att belysa för- och nackdelar för kommuner inom de kommunblock där sammanläggning skett. De sålunda vunna erfarenheterna skulle därefter redovisas för de kommuner som ingår i kommunblock där sammanläggningar ej påbörjats. Som reservanterna påtalat skulle en sådan undersökning ge värdefullt material, som skulle underlätta för kommunerna att göra sin bedömning. Riksdagen bör därför begära att regeringen i samråd med Kommunförbundet föranstaltar om en sådan undersökning.

Ett genomförande av kommunindelingsreformen med bevarad frivillighet skulle förmodligen underlättas om de kommuner, som ännu ej påbörjat utredningar om konsekvenserna av ett samgående, inleder sådan utredningsverksamhet. För att få fram det sakmaterial, som erfordras för en realistisk bedömning, bör därför länsstyrelsen kunna förordna om och medverka till utredningar, som belyser konsekvenserna för ifrågavarande kommuner av en sammanläggning. Ju starkare sakskälen är för en sammanläggning av ett visst block, desto lättare torde också kommunerna vara att övertyga om värdet av en frivillig sammanslagning.

Utvecklingen har i åtskilliga fall visat att den företagna kommunblocksindelningen inte är den lämpligaste. Vissa kommuner har anmält missnöje med gällande indelningsplaner och anser att blocken bör utformas på annat sätt än vad planen nu anger. Detta har i många fall hindrat sammanläggningar. Den snabba omvandling som skett inom en del kommuner och de ändrade förhållanden som därigenom uppstått motiverar enligt vår mening en översyn av indelningen inom de block där skilda meningar föreligger om sammanläggningen. En sådan översyn bör kunna ske genom länsstyrelserna, och där anledning till revision av planen föreligger bör sådan revision kunna underlätta samgåendet. Detta kan sägas vara i överensstämmelse med uttalandet i propositionen att ändring i kommunblocken bör kunna aktualiseras, om ändrade förhållanden motiverar detta. Överväganden härom bör enligt propositionen göras i förekommande fall.

Med stöd av vad ovan anförts får vi hemställa,

att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 103 måtte

1) avslå Kungl. Maj:ts förslag till tvångsmässigt genomförande av kommunindelningsreformen och uttala, att 1962 års riksdagsbeslut om frivillighetslinjen för kommunerna alltjämt skall gälla;

2) tillstyrka översyn och ändring av kommunblocksindelningen inom kommunblock, där utvecklingen eller situationen i övrigt motiverar detta, i enlighet med vad i motionen har anförts;

3) i skrivelse till Kungl. Maj:t begära att i samråd med Kommunförbundet en undersökning genomföres för att belysa verkningarna av hittills genomförda sammanslagningar; samt

4) uttala, i enlighet med vad i motionen anförts, att utredningar om konsekvenserna av en planerad sammanläggning bör ske även i sådana kommuner, som ej påbörjat dylika utredningar.

Stockholm den 28 april 1969

Sven Wedén (fp)

Cecilia Nettelbrandt (fp)

Sigvard Larsson (fp)
i Umeå

Sven Gustafson (fp)
i Göteborg.

Sven Antbg (fp)
